

Titelfriskt

Det är en underbar morgonritual. På väg till arbetet stannar jag bilen utanför New York Bagel Deli som just öppnar. Det ser ut som taget ur en Woody Allen-film komplett med gamla judiska damer sminkade till tänderna, The Economist-läsande intellektuella och en stor trätunna med inlagd saltgurka i ena hörnet. De serverar allt från den för mig oätliga delikatessen »gehackte leber« till en helt fantastisk ostkaka. På morgonen köper jag frukost här och äter den i bilen på väg till sjukhuset som ligger trettio minuter bort. Alltid cream cheese bagel, yoghurt och en cappuccino. När jag kliver in i den svala lokalen hälsar baristan på mig med ett igenkännande leende: »Good morning, Doctor«.

I kvarteret där vi nu bor i Kapstaden vet de om att min fru och jag är läkare och vi tituleras alltid med Doctor. Samma sak när jag lämnar och hämtar min son på hans lilla dagis, på apoteket eller i mataffären. Det är en liten, obetydlig, och naturligtvis fåfäng detalj. Men det värmer. Vi har studerat länge och, i alla fall periodvis, hårt och läkaryrket är ett krävande arbete som de flesta anser är meningsfullt. Patienterna jag träffar på traumaakuten är i många fall kriminella som antingen skadats i gängslagsmål eller blivit offer för så kallad street justice. De är unga, härdade av livet och säkert inte allt igenom trevliga under andra omständigheter. Men på sjukhuset är de som söndagsskoleelever: ingen duar, utan alla säger Doctor.

En eftermiddag har jag ett möte med klinikchefen, Professor W. Den mannen ler aldrig, möter aldrig en blick och ser ut precis som Mr Burns i tv-serien »The Simpsons«. Jag skulle inte komma på tanken att dua honom utan det är »Ja, professorn«, »Tack,

professorn«, »Adjö, professorn«. Han har sannolikt arbetat hårt för att nå den position han har, så varför skulle man inte vilja visa sin respekt? Att visa respekt för hans erfarenhet och kunskande förminskar inte mig eller mitt kunskande. Avståndet känns dessutom betryggande. Det görs

en åtskillnad mellan respekten för individen och respekten för yrket och kunskapen. De kan vara sammanbundna, men behöver inte vara det. I Sverige är det sällan någon patient eller sjukvårdspersonal som väljer att säga dok-

tor, här är vi du och bror med varandra, med alla de fördelar som det innebär. Du-reformen revolutionerade det svenska samhället i grunden och jag var ännu inte född då den trädde ikraft och tog död på titelsjukan. Kanske är det därför lättare att vara nostalgisk inför något som jag själv inte upplevt? För medaljens baksida är att en alltför hierarkisk vård fungerar sämre och mindre säkert.

Prestige, och avståndsskapande, hämmar samarbetet mellan olika yrkeskategorier och leder till fler misstag. Kommunikation underlättas av prestigelöshet, inte av fåfänga. Titulerandet som fanns i Sverige tog sig stundtals absurda proportioner, med titlar som cementerade och isolerade. Trots det undrar jag ibland om vi inte backat alltför långt tillbaka. Att för mycket hierarki är skadligt för patientsäkerheten är inte samma sak som att total avsaknad är bra. För likväl som kommunikation underlättas av prestigelöshet, så förbättras den av tydlighet.

Jakob Endler
ST-läkare,
Södersjukhuset,
Stockholm

gagni beskrivs som en lång, blond och vänsäll man som uppmärksammades av påvarna, som konsulterade honom, och han blev medlem av vetenskapliga akademier i London, Paris, S:t Petersburg och Berlin. Han blev en av sin tids mest respekterade personer. Under hans tid i Padua blev staden två gånger belägrad, och överbefälhavarna gav stränga order om att ingenting fick hända Morgagni och hans familj.

Morgagni var oerhört produktiv. Han publicerade sin »Adversaria anatomica« i sex band under åren 1706–1717, vilket gjorde honom uppskattad i hela Europa som en enastående anatom. Därefter skrev han sparsamt innan han vid 79 års ålder publicerade sitt magnum opus, grundat på 646 kliniska fallbeskrivningar och egenhändigt utförda obduktioner. Verket »De sedibus et causis morborum per anatomen indagatus« (i engelsk översättning »The seats and causes of diseases investigated by anatomy«) är en grundsten i modernt patoanatomiskt tänkande som gett Morgagni epitetet patologins fader. Morgagni kallade kliniska symtom »de lidande organens klagoskrik«.

Sambandet mellan kliniska observationer och anatomiska fynd hade inte beskrivits tidigare. Morgagni lade grunden till vårt moderna tänkande att diagnos, behandling och prognos ska grundas på patologiska förändringar av de anatomiska strukturerna. Han beskrev det vi nu kallar Fallots tetrad, mitralisstenos, koarktation av aorta och cerebrala syfilitiska gummae, och kunde bekräfta sin lärare Valsalvas tes att ensidig hjärn-skada ger en kontralateral pares. Det har sagts om honom att om hans namn skulle kopplas till alla hans upptäckter skulle en tredjedel av människokroppen heta Morgagni.

Morgagni var också kliniskt verksam och brevledes konsult för kolleger. Han beskrev bland annat vad vi nu kallar Adams–Stokes-attacker, Crohns sjukdom och Turners syndrom, som först tvåhundra år efter Morgagnis redogörelse fått sitt namn. Han hade dessutom intuitionen att inte obducera dem som dött i tuberkulos eller smittkoppor och hade alltså en viss uppfattning om smittsamhet. Han levde också till 89 års ålder, då han uppges ha dött av ruptura cordis. En kollega som besökte Morgagni när han var 82 år skriver att han var utomordentligt vänlig, såg ut som en femtioåring och läste utan glasögon.

Morgagnis förmåga var makalös både vid mikroskopet, på obduktionsbordet och inför patienten, och han lyckas koppla samman sina observationer till en kedja av händelser. Men utöver detta var han både historiker och filosof, höll fast vid sitt intresse för poesi och studerade klassikerna. Arkeologi intresserade honom särskilt och också inom den vetenskapen nådde han en viss ryktbarhet.

Bolognas tre giganter representerar en »kedja« i den medicinska vetenskapens utveckling under ungefär 120 år. Valsalva »i mitten« arbetade nära med de båda andra, men Malpighi träffade nog aldrig Morgagni, som var tolv år och studerade i Forlì när Malpighi dog. Jag vill påstå att de tre lade grunden till en annan medicinskt kreativ miljö, inducerad av Charcot vid La Salpêtrière i Paris drygt hundra år senare.

Bengt Lagerkvist
docent, Umeå universitet,
Rehab Euro AB